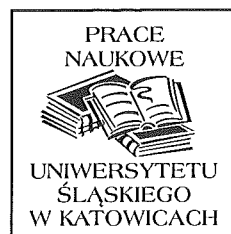

S Ł O W N I K
P I S A R Z Y Ś L A Ś K I C H

Tom 1

NR 2312

S Ł O W N I K P I S A R Z Y Ś L ą S K I C H

Tom 1

pod redakcją
JACKA LYSZCZYNY i DARIUSZA ROTTA

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2005

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
JERZY PASZEK

Recenzent
JOACHIM GLENSK

WSTĘP

Celem naukowym projektu badawczego Komitetu Badań Naukowych nr 1 HOIC 025 18: *Dawna literatura śląska. Biografistyka — periodyzacja — problemy badawcze*, który realizowali badacze z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Uniwersytetu Wrocławskiego pod kierunkiem dr. hab. Dariusza Rotta, było przygotowanie, a następnie opublikowanie pierwszego tomu *Słownika pisarzy śląskich* (w systemie holenderskim). Zawiera on biogramy postaci, które współtworzyły od czasów najdawniejszych po pierwszą połowę XIX w. dzieje literatury śląskiej, ukazuje wielokulturowość i wielojęzyczność śląskich twórców literatury oraz prezentuje i porządkuje aktualny stan wiedzy, będąc jednocześnie odpowiedzią na istniejące leksykony niemieckojęzyczne (zwłaszcza Franza Heiduka *Oberschlesisches Literatur Lexicon. Biographisch-bibliographisches Handbuch*. Bd. 1—2. Berlin 1990—1993), budzące zastrzeżenia zarówno pod względem metodologicznym, jak i merytorycznym. Publikacja ta stanowi więc w dorobku badań śląskoznawczych pozycję nową, przewartościową i weryfikującą wielokrotnie powtarzane stereotypy oraz może być wskazówką i zachętą do dalszych badań umożliwiających powstanie metodologicznie nowoczesnej syntezy literatury śląskiej.

Podstawą projektu było przekonanie jego realizatorów o specyficznych walorach literatury powstającej na Śląsku w ciągu wieków (od czasów najdawniejszych do połowy XIX w.). Literatura ta ma charakter wielokulturowy i wielojęzyczny (język łaciński, czeski, niemiecki, polski). Naszym celem było zatem opublikowanie przewodnika bio-bibliograficznego po tym bogatym dziedzictwie kulturowym. Wykorzystaliśmy przy tym metodę biografiki literackiej (J. Sławiński: *Myśli na temat „biografia pisarza jako jednostka procesu historycznoliterackiego”*. W: *Biografia — geografia*

— *kultura literacka*. Red. J. Ziomek, J. Sławiński. Warszawa 1975; H. Markiewicz: *Między dokumentem a mitem. Życie i osoba pisarza w polskich badaniach literackich*. „Twórczość” 1982, nr 1).

Nie opracowano do tej pory polskojęzycznego słownika pisarzy śląskich, tymczasem taki przewodnik-słownik mógłby służyć humanistom uniwersyteckim różnych specjalizacji. Brak tego typu wydawnictwa utrudnia bowiem przygotowywanie prac monograficznych, a opublikowane dotychczas opracowania z zakresu biografistyki, aczkolwiek bardzo cenne, nie wyczerpują zestawu nazwisk osób, którym należy poświęcić uwagę w dziejach piśmiennictwa na Śląsku. W niniejszym *Słowniku...* zgromadzone są informacje rozproszone dotychczas w różnego typu dokumentach i źródłach trudno dostępnym współczesnemu czytelnikowi.

Drugim celem projektu było spełnienie postulatów, jakie formułowały środowiska naukowe na Śląsku od czasów międzywojennych w zakresie biograficznej dokumentacji dziejów regionu.

Jego intencją stanowiła też odpowiedź na dające się zauważyć zapotrzebowanie naukowe, popularyzatorskie, a nawet edukacyjne na tego typu wydawnictwa, potwierdzone lokalnymi lub środowiskowymi przedsięwzięciami, takimi np. jak: *Świętochłowicki słownik biograficzny*. Red. E. Brzozowski, J. Helik. Świętochłowice 1986; *Słownik biograficzny duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*. Red. M. Pater. Katowice 1996; J. Golec, S. Broda: *Słownik biograficzny Ziemi Cieszyńskiej*. T. 1—3. Cieszyn 1993—1998; *Słownik biograficzny Ziemi Pszczyńskiej*. Red. A. Lysko. Pszczyzna 1995; *Chorzowski słownik biograficzny*. Red. J. Drabina. Chorzów 1997. Żadne z tych wydawnictw nie stanowi jednak kompendium ściśle literackiego.

Słownik pisarzy śląskich może spełniać dwie podstawowe funkcje — przewodnika faktograficznego i bibliograficznego dla humanistów uniwersyteckich różnych specjalizacji oraz pomocy dydaktycznej na poziomie szkolnictwa średniego, ułatwiając realizację założeń programowych związanych z edukacją regionalną — dziedzictwem kulturowym regionu, będącym jednym z najistotniejszych czynników, od których zależy zachowanie tożsamości narodowej w jednoczącej się Europie.

Współcześnie dostrzega się wyraźne zapotrzebowanie społeczne na publikacje naukowe o charakterze słownikowym (encyklopedycznym), umożliwiające szybkie i sprawne uzyskanie informacji i wskazówek do dalszych dociekań. W dziedzinie literatury śląskiej brakuje polskojęzycznego wydawnictwa prze-

znaczzonego dla szerokiego kręgu odbiorców (pracowników nauki, młodzieży studiującej, nauczycieli praktyków), które spełniałoby jednocześnie kryteria rzetelnego opracowania naukowego, oparte go na materiałach źródłowych i kwerendach archiwalnych, nie powielającego wieloletnich stereotypowych ujęć problematyki historycznoliterackiej Śląska, aczkolwiek już od XVIII w. ukazywały się niemieckie biografie literackie i leksykony uwzględniające jednak przede wszystkim niemieckojęzycznych autorów śląskich. Do tej tradycji nawiązał współcześnie Franz Heiduk, ale jego praca nacechowana jest daleko idącym subiektywizmem autorskim i nie spełnia kryteriów opracowania naukowego, ponadto odnotowuje jedynie postacie związane z Górnym Śląskiem. Podobne zawężenie zakresu haseł osobowych zauważa się w opracowanym przez K.W. Neumanna (przy współudziale P. Andraschkego, E. Fusska i H. Patzelta) *Ostschlesische Porträts. Biographisch-bibliographisches Lexicon von Österreichisch-Ostschlesien* (Bd. 1: A—D. Berlin 1991; Bd. 2: E—H. Berlin 1996), prezentującym sylwetki autorów pochodzących ze Śląska Cieszyńskiego. Spośród polskich wydawnictw tego typu należy wymienić *Śląski słownik biograficzny*, zredagowany przez J. Kantykę i W. Zielińskiego (T. 1—3. Katowice 1977, 1979, 1981), który nie stanowi jednak kompendium ściśle literackiego oraz chronologicznie obejmuje XIX i XX w., a także pracę zbiorową pod kierunkiem J. Zaremby — *Bibliografię piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII wieku* (Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1979), będącą z kolei typowym wydawnictwem bibliograficznym, ograniczającym ponadto zakres swej treści do dwóch wymienionych w tytule stuleci oraz w sposób naturalny uwzględniającym stan badań jedynie do r. 1976. *Słownik pisarzy śląskich* pozwoli w znacznym stopniu uzupełnić oraz uaktualnić obecny stan wiedzy śląskoznawczej, zweryfikować ujęcia stereotypowe i być może zainspirować do dalszych badań i poszukiwań naukowych.

Jacek Lyszczyna, Dariusz Rott

INDEKS HASEŁ

- Benedykt z Poznania 9
Bock Jerzy 11
Bonczyk Norbert 12
Chuć Jan 18
Crato Jan 19
Cunitia Maria 22
Czacheritz Michał z Nysy 24
Czepko Daniel 25
Dambrowski Samuel 28
Damrot Konstanty 30
Eichendorff Joseph Karl Benedikt von 34
Elgot Jan 36
Eschenloer Peter 39
Franconius Maciej 41
Freytag Gustaw 42
Gdacjusz Adam 46
Grim Emanuel 49
Gutthäter-Dobracki Maciej 51
Herbinius Jan 54
Hes Jan 56
Imiela Emanuel Konstanty 58
Jan (Hildebrand) z Kluczborka 60
Jaroń Jan Nikodem 62
Jodok z Głucholazów 65
Johnsdorf Benedykt 66
Kaldenbach Krzysztof 68
Kłapsia Jan 70
Korwin Wawrzyniec 72
Krautwald Walenty 75
Licinius Jan 77
Liebenthal Mikołaj 80
Ligoń Juliusz 81
Lompa Józef 83
Malina Jan 88
Marcin Polak 91
Miarka Karol 93
Mikołaj z Koźła 96
Moiban Ambroży 98
Neukirch Benjamin 101
Pastorius Joachim 103
Peregryn z Opola 107
Piotr z Byczyny 109
Pistorius Szymon 111
Różdzieński Walenty 114
Scheffler Johann 117
Scherffer von Scherffenstein Wenzel 120
Schoneus Andrzej 123
Stabik Antoni 126
Stateczny Euzebiusz Franciszek 129
Szersznik Leopold Jan 131
Szoman Jerzy 135
Titius Jan Piotr 138
Trzanowski Jerzy 140
Wachenius Piotr 143
Weitziger Jan z Paczkowa 145
Wincenty z Kielczy 146
Wolf Samuel 148
Zasadius Samuel Ludwik 150

Publikacja powstała w ramach projektu badawczego
Komitetu Badań Naukowych nr 1 HOIC 025 18:
Dawna literatura śląska. Biografistyka — periodyzacja — problemy badawcze.
Kierownik projektu: Dariusz Rott

Projektant okładki
ZENON DYRSZKA

Redaktor
WIESŁAWA BULANDRA

Redaktor techniczny
BARBARA ARENHÖVEL

Korektor
WIESŁAWA PISKOR

Copyright © 2005
by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 83-226-1442-X

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 300 + 50 egz. Ark. wyd. 10,0.
Ark. druk. 9,75. Przekazano do lamania w lutym 2005 r.
Podpisano do druku w kwietniu 2005 r.
Papier offset kl. III, 80 g. Cena 15 zł

Lamanie i druk: Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie
ul. Bielska 62, 43-400 Cieszyn
Oprawa: Wydawnictwo i Poligrafia „Arka”
ul. Kraszewskiego 9, 43-400 Cieszyn